

Maktabgacha ta'limni boshqarishda pedagogik xodimlar bilan ishlash tamoillari.

Программы работы с педагогическим персоналом в управлении дошкольным образованием.

Programs of working with pedagogical staff in the management of preschool education.

Akmalova Mohinur Zafar qizi -JDPI Maktabgacha ta'lim
metodikasi kafedrası o'qituvchisi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'limni boshqarishda pedagogik xodimlar bilan ishlash tamoillari bayon etilgan.

Annotation: This article describes the reimbursement of pedagogical staff in the management of preschool education.

Аннотация: В этой статье описывается возмещение педагогического персонала в управлении дошкольным образованием.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, menejment, xodimlarni boshqarish, tamoyillar.

Maktabgacha tarbiya tashkilotlarida rahbar xodimlar va tarbiyachilarning pedagogik metodlar va usullarni mustaqil ishlab chiqish va ulardan o'z pedagogik faoliyatida foydalanish imkoniyatlarini yaratib berish yo'li bilan ularning pedagogik ijodiyotiga bo'lgan huquqini ta'minlaydi.

Tashkilotda bo'ladigan ishlab chiqarish majlislariga qatnashib – tashkilotlarining mehnat jamoasi xalqchilik asosida o'z-o'zini boshqarish prinsipiga muvofiq, uning faoliyati bilan bog'liq bo'lgan barcha masalalar hal etilishi, bularning davlat va jamiyat manfaatlariga rioya qilingan holda bo'lishini nazorat qiladi.

«Ijtimoiy maktabgacha tarbiya tizimi oilaviy tarbiyadan uzilib qolmasligi kerak, balki u bilan chambarchas bog'liq holdagina bolaga yordam berish mumkin».

«Barcha ma'naviy qadriyatlar oilada tarkib topadi. Ta'lim jarayonini tashkil qilishning asosi sifatida shaxsiy yondashuv shaxsning jamoada e'tirof etilishi, unda insonparvarlik o'zaro munosabatlarini yaratishni bildiradi. Mazkur munosabatlar sababli bola o'zini shaxs sifatida anglab, boshqa insonlar (kattalar va tengdoshlar)da ham shaxsni ko'ra olishga o'rganadi. Tengdoshlar, bolalar jamoasi har bir bolaning imkoniyatlari amalga oshirilishi kafolati sifatida namoyon bo'ladi. Har bir bolaning shaxsiy imkoniyatlari amalga oshirilishining yo'llari pedagogning qadriyatlar yo'nalganligiga, ya'ni uning moddiy va ma'naviy qadriyatlarga, hulq-atvorda

namoyon bo'luvchi ustanovkalar tizimi, e'tiqod, afzalliklarga tanlab munosabatda bo'lishiga bog'liq.

Pedagogning qadriyatlari yo'nalganligi uning kasbiy faoliyat yo'nalishini belgilaydi. Shaxsiy yondashuv pedagog va bolaga o'zini shaxs deb anglashiga yordam berishni, ular imkoniyatlarini aniqlash va ochishni, o'z-o'zini anglash shakllanishini, o'z o'rnini belgilashning shaxsiy muhim va ijtimoiy maqbul usullarini amalga oshirishni, o'z-o'zini namoyon qilishni va o'z mavqeini tasdiqlashni nazarda tutadi.

Ta'lim tashkilotida bola shakllanish muammosida oilaviy tarbiya sharoitlarini xisobga oluvchi va bolaning shaxsiy salohiyati va qobiliyatini ochishga qaratilgan tarbiya haqidagi zamonaviy ilmiy ma'lumotlarni amalda qo'llovchi pedagogning o'zni masalasini ko'rib chiqish talab etiladi. Tarbiyachi shaxsiy-rivojlanuvchi o'zaro ta'sir sharoiti sifatida psixologik qo'llab-quvvatlashni amalga oshirishda:

- pedagogga va o'z-o'ziga ishonish imkoniyatini berib, bolaga nisbatan mehr-muhabbat, g'amxo'rlik, samimiylik bildiradi;
- o'z-o'ziga baho berish va u uchun o'zining ahamiyatga egaligini mustahkamlash maqsadida bolaning fazilatlarini ongli ravishda ta'kidlaydi;
- xatolarga yo'l qo'yish qo'rquvini ketkazib, bola uchun ijobiy emotsional makon yaratadi;
- bolaning muvaffaqiyatsizligini tushungan holda qabul qilib, u bilan birga ularni yengib o'tish yo'llarini aniqlaydi. Bunday yondashuv asosida "kattalar-bolalar" o'zaro ta'sir tizimining shaxsiy yo'naltirilgan qoidalaridan biri yotadi. Bunga ko'ra har bir inson, xususan ta'lim oluvchi xato qilish va uni tuzatish huquqiga ega;
- bolani tarbiyalamasdan, balki muammoni bola tomonidan hal qilinishiga yo'lbo'shchilik qiladi.

Shunday qilib, pedagog (katta odam) psixologik qo'llab-quvvatlashni amalga oshirib, maktabgacha davrdagi bola shaxsi shakllanishini ta'minlovchi, taraqqiyotning shart-sharoiti, xarakteri va kelajagi uchun majburiyatni o'z zimmasiga olib, asosiy omil sifatida ishtirok etadi. Bola esa o'z navbatida ijtimoiy hulq-atvor namunasi sifatida kattalarning munosabatini kuzatib (tahlil qilib), ijtimoiy maqbul va adekvat hulq-atvor normalarini o'zlashtiradi.

Psixologik qo'llab-quvvatlashni amalga oshirish pedagog va bola emotsional-shaxsiy munosabatlarining rivojlanishiga olib keladi. Emotsional-shaxsiy qo'llab-quvvatlanishni qidirish maqsadida pedagog bilan o'zaro munosabatga kirishib, muloqot davomida namoyon bo'lgan sifatlar (diqqat-e'tibor, xayrixohlik va b.) orqali uni bilib oladi. Keyingi galda bola aynan shu xususiyatga ishongan holda

aloqaga kirishib, unda emotsional-ijobiy o'z-o'zini his qilish, atrofdagilar uchun keraklilik hissi shakllanadi.

Pedagogik o'zaro ta'sirning uchinchi davrida o'zaro ta'sirning uslubi sifatida "pedagogik his qilish"ning shakllanishiga, pedagog va bolaning bir-biriga ta'sir ko'rsatishning tuzilishi sifatida o'zaro munosabatlar ma'lum bir turining yuzaga kelishiga olib keluvchi emotsional-shaxsiy munosabatlarning rivojlanishi yuz beradi.

Hamkorlik pedagogikasi kattalarga (tarbiyachilar, ota-onalar va b.) ta'lim va tarbiya jarayonida muloqotning altruistik uslubidan foydalanish zarurligini uqtiradi. Pedagog bolaga bunday ta'sirni amalga oshirishda unga hukmronlik qilib, nazorat, majburlash kabi ta'sirlardan voz kechib, tarbiyalanuvchiga erkin tanlash huquqini beradi. Bola muloqotning mazkur uslubida chegarasiz, so'zsiz o'z-o'ziga, shaxsiy imkoniyatlariga bo'lgan ishonch vaziyatiga tushadi. Bunday vaziyat natijasi sifatida maktabgacha yoshdagi bolalarda ahloqiy o'z-o'ziga baho berish: o'zganing ishonchini his qilgan holda o'zining imkoniyatlariga ishona boshlaydi. Pedagogning bolaga nisbatan beg'arazligi uni ham beg'araz harakat qilishga undaydi.

Shunday qilib, pedagogik o'zaro ta'sirning uchinchi yakunlovchi davrida uyg'un munosabatlar tizimi sifatida ikki tomonlama muloqotga kirishuvchilarning bir-biriga ta'sir tizimi shakllanadi. Bunda kattalar va bolalar faolligi, o'zaro munosabatlarining ishonchliligi, bolani psixologik himoya qilish darajasi va o'zaro tushunishga erishish ortadi.

O'zaro ta'sir tomonlarning (pedagog va bola) vakilligi kattalar pozitsiyasi tomonidan "pedagogik his qilish"ni egallash, tarbiyachi o'z shaxsini o'zgartirishi, shaxsiy ziddiyatni kamaytirish, tarbiyalanuvchi "pozitsiya"sini egallash ko'nikmasini o'zlashtirish, bolani emotsional qabul qilish, unga ruhiy jarohat yetkazish imkoniyatini yo'q qilish va uning shaxsiy taraqqiyotiga ishonch bildirishni taxmin qiladi. Maktabgacha ta'limning asosiy vazifalarini amalga oshirishda quyidagi tamoyillarni inobatga olish zarur:

- bolaning turli xildagi faoliyatini tashkil etish orqali bola shaxsining ishtiyoqini to'la ochilishiga, qiziqishlari, qobiliyatlariga yo'naltirilgan pedagogik ish;
- shaxs shakllanishida maktabgacha yosh davrining ahamiyati haqidagi zamonaviy ilmiy bilimlardan foydalanish;
- predmetli-makonli nutqiy va ijtimoiy rivojlantiruvchi muhit yaratish;
- shaxsga yo'naltirilgan ta'lim ustuvorligini tan olish;
- har bir bolani har tomonlama rivojlanishida teng huquqligini tan olish;
- maktabgacha ta'limni hammabopliligi;
- bolaning hayoti va sog'lig'i, jismoniy va ruhiy rivojlanishi, sog'lom turmush tarzi asoslari shakllanishini himoya qilish kabi maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini bunday yo'nalishining ahamiyati;

- maktabgacha ta'lim tashkilotlari ish mazmuni bolaning ijtimoiylashuviga yo'naltirilishi, bolada munosabat malakasini rivojlantirish, jamoada yashashni bilish, ta'limning keyingi bosqichiga oson o'tish;
- o'quv-tarbiyaviy ishning mazmuni, shakli va usullarida umuminsoniy va milliy qadriyatlar birligi;
- tarbiyaviy, o'quv va rivojlantiruvchi vazifalarning birligi;
- bolalarni o'qitish va rivojlantirishga maktabgacha ta'lim tashkilotlari va oilani o'ziga xos imkoniyatlarini birgalikda amalga oshirishga ota-onalarni jalb etish;
- bosh buyurtmachi va iste'molchi – oila ehtiyojlariga mos holda maktabgacha tarbiyani turli ko'rinishda, mutaxassislik turlarida, maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyati tartibining variativligi;
- maktabgacha va boshlang'ich ta'limning izchilligi, jamoatchilik va oilaviy maktabgacha ta'limning o'zaro bog'liqligi;
- hududiy xususiyatlarni hisobga olish;
- maktabgacha ta'lim tizimida ro'y beruvchi o'zgarishlarga pedagogik kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimining o'z vaqtida javob berishi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak.–T.: “O'zbekiston”. – 2017.
2. Mirziyoyevning SH.M. “2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarori. T.: -2016y. 29-dekabr.
3. Mirziyoyev Sh.M. “Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida” 2017 yil 30 sentyabrdagi PF-5198-sonli Farmoni
4. Mirziyoyev Sh.M. “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni. 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli farmoni.